

Vanhoja kirjoitusjärjestelmiä

Egyptiläiset hieroglyfit

Yksi maailman vanhimmista kirjoitusjärjestelmistä kehitettiin muinaisessa Egyptissä. Vanhimmat löydetyt hieroglyfit on kirjoitettu 5200 vuotta sitten. Hieroglyfit olivat käytössä hyvin pitkän aikaa, yli kolme tuhatta vuotta, aina ajanlaskun alkuun asti. Niillä kirjoitettiin muinaisen Egyptin kieltä, joka oli nykyisen koptin kielen edeltäjä. Sitten Egyptissä alettiin käyttää kreikkalaisia aakkosia. Nykyään suurin osa egyptiläisistä puhuu ja kirjoittaa arabiaa. Hieroglyfit unohdettiin niin täysin, etteivät myöhemmät sukupolvet edes ymmärtäneet, että ne ovat oikeaa kirjoitusta.

1700-luvulla Euroopassa heräsi kiinnostus muinasiin asioihin ja muinaisesineisiin. Myös vanhoja merkkejä alettiin tutkia, ja ihmetellä, mitä ne oikein tarkoittavat. Vuonna 1799 Egyptistä löydettiin kivipaasi, Rosettan kivi, jossa oli selvästikin kolmenlaista tekstiä. Yksi niistä oli kreikkaa, jota osattiin lukea. Kaksi muuta kirjoitusta olivat tuntemattomia, nimittäin hieroglyfit ja toinen vanha egyptiläinen kirjoitustyyli. Kivistä pääteltiin, että siinä on varmaankin sama, hallitsijoiden tekemisiä kirjaava teksti eri kielillä. Arvattiin myös, että faaraoiden nimet ovat samat kaikilla kielillä. Hieroglyfitekstissä oli joitakin sanoja kehystetty, ja arveltiin, että ne olisivat faaraoiden nimiä. Arvaus oli oikea, ja sen perusteella nuori nerokas ranskalainen Jean-Francois Champollion tulkitsi faaraoiden nimissä olevat merkit. Sen jälkeen on hieroglyfien tulkinta edistynyt, ja useimmat niistä pystytään nykyään lukemaan, mutta edelleen teksteissä on tulkintaongelmia, joissa riittää työtä vielä monille tutkijoille. Eri aikoina kirjoitetuissa teksteissä on myös eroja, sillä kirjoitus ei säilynyt aivan samana koko kolmeatuhatta vuotta.

Kuva: Kleopatran nimi

Egypti sijaitsee Pohjois-Afrikassa, Välimeren rannalla. Sen läpi etelästä pohjoiseen virtaa maailman pisin joki, Niili. Suurin osa väestöstä asuu kapealla alueella Niilin rannan läheisyydessä. Täällä maa on viljavaa, mutta muualla on vain kuivaa hiekka-aavikkoa. Muinaisessa Egyptissä suurin osa asukkaista viljeli vehnää ja kasviksia ja piti kotieläimiä. Egypti yhdistyi jo kirjoituksen alkamisaikaan yhdeksi valtakunnaksi, jonka hallitsija oli jumalainen faarao. Faaraolla oli hallintokoneisto, joka keräsi verot, ja järjesti valtavat

työprojektit kuninkaiden hautojen ja pyramidien rakentamiseksi. Silloin tällöin faaraot myös kävivät valloitusretkillä Afrikassa ja Lähi-Idässä.

Nykyaikana tiedetään yllättävän paljon muinaisen Egyptin elämästä, koska aikoinaan egyptiläiset olivat hyvin kiinnostuneita kuolemanjälkeisestä elämästä. Niinpä faaraot ja muut ylhäiset ihmiset rakennuttivat itselleen suuret hautakammiot, jotka varustettiin täydellisiksi tuonpuoleista elämää varten. Niihin sijoitettiin pienoismalleja leipomoista, navetoista, veneistä ja muusta tarpeellisesta. Hautojen seinät koristeltiin maalauksin ja kirjoituksin, jotka kertoivat vainajan elämästä ja hänen hyvistä teoistaan. Vainajien ruumiit pyrittiin säilömään ikuisesti palsamoimalla ja mummioimalla ne. Yllättävän hyvin ne ovat säilyneetkin: joillekin faaraoilta on tehty nykyaikana ruumiinavaus, jonka perusteella on pystytty kertomaan, mitä sairauksia heillä oli.

Egyptiläiset rakastivat taiteita, musiikkia ja suuria uskonnollisia juhlia. Ylhäisö vietti jo silloin joutilasta, huvitusten täyttämää elämää. Eräässä hautamaalauksessa kuvataan juhlat, joissa juodaan runsaasti viiniä. Yksi naisista pyytää palvelijaa tuomaan hänelle lisää viiniä ja valittaa, että hänen kurkkunsa on kuiva kuin olki. Hän lisää, että toiselle vieraille on tarjoiltu enemmän viiniä kuin hänelle.

Egyptiläiset uskoivat, että kirjoituksella oli maaginen vaikutus: mikä oli kirjoitettu, säilyi ikuisesti elävänä. Kirjoitus muutti kuolleen, elottoman esineen tai kuvan eläväksi. Jos ihmisen nimi kirjoitettiin hautakammion seinään, hänen sielunsa säilyi ikuisesti elävänä. Jos kiviseen rasiaan kirjoitettiin sana leipä, voisi faaraon sielu ravita itseään ikuisesti siinä olevasta leivästä. Koska kirjoitus oli näin tärkeää, käytettiin sitä myös vihamiesten tuhoamiseksi. Esimerkiksi faarao Thuthmosis III määräsi, että hänen edeltäjänsä ja tätinsä faarao Hatshepsutin nimi piti tuhota kaikista patsaista ja teksteistä. Täti oli hallinnut pitkään ja pitänyt veljenpoikansa kurissa elinaikanaan, mutta tämä kosti tädin kuoltua.

Hieroglyfit saattoivat toisinaan olla niin vaikuttavia, että niiden voimaa piti yrittää heikentää. Jos kirjoitusmerkki oli lähellä vainajaa, pelättiin, että se voisi vahingoittaa tätä. Arveltiin, että merkki saattaisi ikäänkuin herätä henkiin ja ryhtyä pahansuovaksi, syödä vainajalle jätetyt ruoat tai hyökätä mummion kimppuun! Sen vuoksi merkkejä heikennettiin siten, että niistä jätettiin jotain tärkeää pois, esimerkiksi ihmiselle ei piirrettykään päätä tai käärmeen merkki katkaistiin keskeltä. Pahin käärme, Apophis, maalattiin joskus sidottuna tai nuolilla "tapettuna".

Toiset hieroglyfit olivat hyviä ja tuottivat onnea. Niitä käytettiin amuletteina eli onnea tuottavina koruina. Niitä myös maalattiin moneen paikkaan hautakammion seinille.

Kuva: silmä, joka suojelee pahalta

Egyptissä ei tunnettu paperia, mutta heillä oli lähes yhtä hyvä kirjoitusmateriaali, nimittäin papyrus-kaislasta valmistetut arkit. Papyrukselle kirjoitettiin tai oikeastaan maalattiin siveltimellä ja arkit taitettiin rullaksi. Papyrusta käytettiin virallisten kirjeiden ja dokumenttien kirjoittamiseen, mutta se oli liian kallista harjoitteluun. Koululaiset saivat maalata puutauluille, jotka pyyhittiin puhtaaksi ja käytettiin uudelleen.

Kirjoitustaito ei ollut kovin yleinen, vaan kirjurin ammattiin valmistuttiin pitkällisen koulutuksen kautta. Koulutus oli ankaraa, ja kuri kova. Joka tästä koulusta selvisi, saattoi päästä virkamiehen oppipojaksi ja myöhemmin kohota itsekin hyvään virkaan. Lukutaitoa tarvittiin myös muissa ammateissa, sillä esimerkiksi lääkärit saivat osan tiedostaan käsikirjoista. Ihmiset myös kirjoittivat kirjeitä, satuja, rakkausrunoja, lauluja ja mietelmiä.

Hieroglyfimerkkejä on oli kuusi tuhatta, mutta vain 700 oli vakituksessa käytössä. Osa hieroglyfeistä oli sana- tai tavumerkkejä, osa tarkoitti pelkkää äännettä kuten aakkoset. Hieroglyfikirjoitus oli yhdistelmä kuvakirjoitusta ja äännekirjoitusta, jossa joskus esitettiin sama sana tai äänne useampaan kertaan, jotta merkitys olisi selvempi. Hyvin tärkeää oli, että teksti näytti esteettiseltä ja sopusuhtaiselta. Niinpä kirjoitus saattoi edetä vasemmalta oikealle tai oikealta vasemmalle. Joidenkin merkkien asennosta saattoi päätellä oikean lukusuunnan: jos nenä osoitti vasemmalle, teksti luettiin vasemmalta oikealle.

Kuva: Kirjoitusmerkit, jotka tarkoittavat janoa

Aakkoset

Aakkosia käytetään nykyään kaikkialla Euroopassa ja eurooplaisten levittämänä myös muilla mantereilla. Alkujaan ne ovat kotoisin Lähi-Idästä, nuolenpääkirjoituksen ja Egyptin hieroglyfien kulttuuripiiristä. Tieteen piirissä ei ole täyttä yksimielisyyttä siitä, milloin aakkoset kehitettiin ja onko niiden alkuperä nuolenpääkirjoituksessa vai hieroglyfeissä, vai molemmissa. Tiedetään kuitenkin, että noin 3800 vuotta sitten kansat, jotka asuivat Syyria ja Palestiinan alueella, kokeilivat erilaisia kirjoituksia, joista jotkin olivat aakosellisia. He kävivät kauppaa sekä Egyptin että Mesopotamian kanssa, ja heillä oli monikielisiä kirjureita, jotka laativat kauppasopimuksia. Nämä kirjurit olivat varmaankin hyvin turhautuneita opettelemaan kaksi niinkin monimutkaista kirjoitusjärjestelmää, joten ei ollut ihme, että he lopulta yksinkertaistivat kirjoituksen. Joku keksi käyttää vain pientä joukkoa hieroglyfejä äänneiden merkitsemiseen, ja jättää loput pois käytöstä!

Ensimmäisissä aakkosissa merkittiin vain konsonantteja, koska niillä kirjoitettiin seemiläisiä kieliä, joissa vokaaleilla ei ole paljon merkitystä. Arabiassa ja hepreassa ei vielä käytetä vokaaleja muutoin kuin lapsille tarkoitettussa selkokirjoituksessa. Foinikialaiset kauppiat levittivät aakkosiaan kaikkialle Välimeren alueelle, jolloin niitä alettiin käyttää uusien kielten kirjoittamiseen. Kreikan kielessä tarvittiin myös vokaalimerkkejä, jotka he lisäsivät aakkosiin. Samoin tekivät myöhemmin roomalaiset, kun he alkoivat kirjoittaa latinaa, ja heiltä me olemme saaneet aakkosemme.

Vaikka kirjoitustaito siis onkin jo yli viisituhatta vuotta vanha, ei se ollut kovin yleinen muinaisten kansojen keskuudessa. Ehkä vain joka sadas egyptiläinen osasi lukea hieroglyfejä. Kun kreikan kieli oli egyptissä hallitsijoiden kielenä niin sanottuna hellenistisenä aikana 200- ja

100-luvuilla, parani lukutaito huomattavasti. Varakkaiden perheiden pojat ja tyttäret kävivät koulua, jossa he oppivat lukemaan ja kirjoittamaan, sekä nykyäänkin tavallisia oppiaineita kuten geometriaa, aritmetiikkaa, maantiedettä, historiaa, lääketiedettä ja filosofiaa. Arvioidaan, että joka kymmenes ihminen oli lukutaitoinen siihen aikaan.

Kun kristinusko valtasi Rooman valtakunnan ja levisi Eurooppaan, lukutaito jälleen heikkeni. Keskiajan alussa vain luostareissa harrastettiin tieteitä ja opiskelua. Opintojen pääpaino oli uskonnollisessa tiedossa, ja muun tieteen harjoittamista tuomittiin jopa syntinä. Ne, jotka osasivat lukea ja kirjoittaa, kirjoittivat latinaksi. Muilla kielillä ei aluksi edes ollut kirjoitusjärjestelmää. Niinpä lukutaito merkitsi latinan taitoa. Siitä oli se etu, että koko Euroopassa pystyttiin lukemaan samoja tekstejä, ja oppineet keskustelivat samalla kielellä. Kirjat tietysti levisivät hitaasti, koska ne piti kopioida käsin kalliille pergamentille. Luostareissa oli kirjoitussaleja, joissa munkit ja nunnat kopioivat kirjoja, jotka sitten koristeltiin kauniilla miniatyyrimaalauksilla. Joskus samasta kirjasta tehtiin yhtäaikaaisesti monta kopiota: yksi henkilö saneli, ja joukko muita kirjoitti.

Kun paperinvalmistuksen taito viimein saavutti Euroopan 1200-luvulla, muuttui tilanne nopeasti. Luostarit eivät enää olleet ainoita oppineen elämän keskuksia, vaan suuriin kaupunkeihin perustettiin yliopistoja, ja varakas väki opetteli taas lukemaan. Euroopan suurille kielille muodostettiin kirjakieli, ja vähitellen latina syrjäytyi. Kun ihmiset kirjoittivat äidinkieltään, he loivat taas suurta kirjallisuutta: Dante kirjoitti Jumalaisen näytelmänsä italiaksi. Kun toinen nerokas kiinalainen keksintö, kirjapainotaito saavutti Euroopan, levisivät kirjat vähitellen yhä laajempien kansanluokkien saataville.

Vanhojen kirjoitusten tulkinta

Kirjoitukset muuttuvat vuosisatojen ja tuhansien kuluessa, ja monet vanhat kirjoitukset ovat jääneet kokonaan pois käytöstä. Arkeologisissa kaivauksissa löydetään vanhoja tekstejä, joita ei enää osata tulkita. Ei tiedetä, mitä kirjoitusmerkit tarkoittavat, eikä tiedetä, mitä kieltä kirjoitus olisi. Myös monet kielet ovat kuolleet ja unohtuneet. Historioitsivat ovat kuitenkin uteliaita tietämään, mitä vanhoissa teksteissä lukee, jotta tuntisimme menneisyytemme paremmin. Voisi kuvitella, että unohdetun kirjoituksen tulkinta olisi mahdotonta. Eihän tiedetä, onko kirjoitus aakkosellinen vai kuvakirjoitus, eikä tiedetä, mihin suuntaan sitä pitäisi lukea. Kun kielestäkään ei ole tietoa, ei sisältöä voi senkään avulla arvata.

Monia vanhoja kirjoituksia on tästä huolimatta pystytty selvittämään onnellisten sattumien avulla. Paras apu on tietysti monikielinen asiakirja, kuten Rosettan kiven tapauksessa. Koska muinaisessa Lähi-Idässä käytiin paljon kauppaa valtakuntien välillä, ja hallitsijat tekivät sopimuksia, kirjoitettiin monet tekstit kahdella kielellä ja kirjoitusjärjestelmällä. Kirjurit kirjoittivat jopa sanakirjoja. Monet säilyneet tekstit ovat juuri kuninkaiden muistolaattoja, joissa he julkistavat saavutuksiaan. Niiden tulkinnassa auttaa se, että hallitsijoiden nimet olivat laajalti tunnettuja, samoin kuin kaupunkien ja valtioiden nimet.

Monet vanhat kirjoitukset oli kehitetty muista alueen kirjoituksista, jolloin samankaltaisuus auttaa tulkinnassa. Esimerkiksi Pohjois-Italian etruskit käyttivät omaa versiotaan aakkoskirjoituksesta, ja se on pystytty tulkitsemaan. Mutta etruskien kieli oli erilainen kuin roomalaisten käyttämä latina, eikä tekstejä vieläkään kunnolla ymmärretä.

Monien kirjoitusten tulkinta on kuin seikkailukertomus, jossa monet yrittävät päästä samaan päämäärään, ja lopulta nousee sankariksi joku älykäs ja onnekas tulkitsija. Tulkitsija ei pääse arvaamalla pitkälle, vaan hänen pitää olla varsin oppinut: tuntea hyvin vanhoja kulttuureita ja osata vanhoja kieliä. Hänen pitää olla sitkeä, hänen pitää kehittää aina uusia ideoita, ja lopuksi hän tarvitsee tietysti myös hyvää onnea. Tällainen tutkija oli esimerkiksi Michael Ventris, joka selvitti Kreikassa ennen aakkosia käytetyn lineaari B-kirjoituksen. Kaivauksissa oli löydetty pitkiä kirjanpitolistoja, jotka oli laadittu tällä kirjoituksella, mutta niitä ei osattu tulkita. Uskottiin, että ne olivat ajalta ennen kuin kreikkalaiset saapuivat Kreikkaan, joten niiden kieli olisi täysin tuntematon. Michael Ventris yritti silti tulkita tekstejä kreikan avulla, ja oli kuin olikin oikeassa. Kreikkalaiset olivat ilmeisesti saapuneet nykyisille maille aikaisemmin kuin uskottiin. Palatsiarkistojen lukeminen ei sitten ollutkaan mahdottoman vaikeaa, sillä ne olivat enimmäkseen luetteloita työntekijöille maksetuista palkkioista ja muita vastaavia. Ventriksen saavutus näyttää näin jälkikäteen helpolta, mutta kukaan muu ei ollut yhtä rohkea ja vastustanut yleistä historian uskomusta, että kreikkaa se kirjoitus ei ainakaan voinut olla.

KUVA: Faistoksen kiekko

Edelleenkin on vanhoja kirjoituksia, joiden tulkinta on kesken. Suomessa on tutkittu Indus-kirjoitusta, ja kehitetty siihen teorioita. Kreikasta, Faistoksesta löydetylle kivi/savitalulle on vaatikään ei ole löydetty tulkintaa, koska se on ainoa teksti laatuaan. Se on varsin kiinnostava, sillä siinä kirjoitus kulkee spiraalina kiekon keskeltä ulospäin. On vaadittu hiukan etukäteissuunnittelua, jotta on saatu koko juttu juuri sopivasti mahtumaan.

Maya-kirjoitus kuuluu suuriin selvitysurakoihin. Se on monimutkaisuudeltaan samaa luokkaa kuin hieroglyfien selvittäminen. Löydetyt tekstit ovat enimmäkseen lyhyitä, mikä tekee asian vielä vaikeammaksi. Espanjalaisethan polttivat kaikki mayojen kirjat 1500-luvulla. Maya-kirjoitus on erittäin monimutkainen järjestelmä, koska siinä jokaisella merkillä on monta eri kirjoitustapaa, ja samaa äännettä voidaan merkitä usein eri tavoin. Maya-kieliä puhutaan edelleen, mutta ne eroavat toisistaan, joten ei voida varmuudella tietää, millä kielimuodolla jokin vanha kaiverros on kirjoitettu.

Maailman kirjoitusjärjestelmät

Mieti ensin, kuinka monta kirjoitusjärjestelmää tai erilaisia aakkosia tiedät? Tunnistatko itse muita kuin nämä tavalliset latinalaiset aakkoset? Esimerkiksi sellaisen merkin kuin pii, joka kuuluu... aakkosiin.

Nykyään maailmassa on käytössä ainakin 63 erilaista aakkostoa tai kirjoitusjärjestelmää! Näiden lisäksi tiedetään ainakin 88 kirjaimistoa erilaisine muunnelmineen, joita on joskus historiassa käytetty. Suuri osa vanhoista kirjoitusjärjestelmistä oli käytössä Aasiassa, ja siellä on edelleenkin paljon erilaisia kirjaimistoja. Pelkästään Intiassa kirjoitetaan 18 erilaisella kirjaimistolla. Ne tosin muistuttavat toisiaan, mutta eivät ole samoja.

Suurin osa maailman nykyisistä kirjaimistoista muistuttaa joukkoa muita kirjaimistoja, ja niillä on yhteinen historia.

Euroopan kaikki tärkeimmät kirjaimistot, latinalainen, kreikkalainen ja kyrillinen eli venäläiset aakkoset ovat kaikki lähtöisin samoista foinikialaisista aakkosista. Ne muistuttavatkin toisiaan ulkonäöltään ja aakkosjärjestyskin on sama.

Arabialainen ja heprealainen kirjaimisto ovat molemmat konsonanttiperustaisia, koska niillä kirjoitettavat kieletkin ovat sukua ja ilmaisevat sanojen päämerkityksen konsonanttien avulla. Nekin ovat kehittyneet muinaisen foinikilaisen kirjaimiston pohjalta.

Intiassa, Burmassa ja Thaimaassa käytettävät tavukirjoitukset on kaikki kehitetty vanhojen devanaagari-aakkosten perusteella. Niitä on muokattu kuhunkin kieleen parhaiten sopivaksi, sillä monet Aasian kielet eroavat toisistaan hyvin paljon, paljon enemmän kuin esimerkiksi suomi ruotsista tai venäjältä! Tavumerkki muodostetaan siten, että konsonantti koristellaan vokaalielementillä. Oletetaan, että Intiankin kirjoitukset olisivat kehittyneet Lähi-Idän aakkosten pohjalta.

Intian Devanaagari kirjoitusta: ओनट्रु

Kiinalaiset merkit ovat olleet pohjana japanin kirjoitukselle. Japanin merkistöt on kehitetty suoraan kiinalaisten merkkien pohjalta, mutta japanin kieleen sopiviksi.

Nykyiset kirjaimistot ovat siis kolmea perustyyppiä: aakkosia, tavukirjaimistoja kuten japanin kana tai devanaagari tai sanamerkkejä kuten kiinassa. Verrattuna vanhoina aikoina käytettyihin kirjaimistoihin ne ovat kaikki hyvin standardoituja ja säännönmukaisia.

Kiinalainen kirjoitus

安

Kiinalainen kirjoitus on keksitty ainakin 3200 vuotta sitten. Se vaikuttaa ensi näkemältä erittäin vaikealta, mutta se on osoittautunut niin käytännölliseksi, ettei aakkosto ole pystynyt sitä syrjäyttämään. Kiinan kieli on hyvin erilainen kuin suomi: siinä sanat ovat lyhyitä, yhden tai kahden tavun mittaisia, eivätkä ne taivu lauseyhteyksissä. Sanat siis säilyvät aina samoina: jos kiinassa sanotaan 'Tiina lukee kirjaa sohvalla', se ilmaistaan jotenkin niin että 'Shi-lukea-kirja-sohva.'

Kiinan kielellä on muitakin kiinnostavia ominaisuuksia: kielessä on paljon samalta kuulostavia sanoja, sillä erilaisia tavuja on vain 600. Puheessa erilaisia aineksia on enemmän, koska kiinassa sanat saavat erilaisen sävelkorkeuden eri merkityksissä. Puhuminen on hiukan kuin laulamista: tavun sävelkorkeus voi olla normaali, korkea, korkealle-nouseva, matala-laskeva-nouseva sävelkorkeus tai korkea-laskeva. Eri murteissa sävelkorkeuksia on vaihteleva määrä, pahimmassa tapauksessa niitä on yhdeksän.

Kiinan jokaisella tavulla on siis monta eri merkitystä. Tavu 'shu' tarkoittaa peräti 25 eri asiaa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi keskustaa, yksityiskoulua, perunaa, rottaa ja lahjakkuutta. Kirjoitetussa kielessä ei synny sekaannusta, koska jokaisella merkityksellä on oma kirjoitusmerkki.

Standardin mukaan kiinalaiset merkit kirjoitetaan sen kokoisiksi, että jokainen vie yhtä paljon tilaa. Merkin viivojen kirjoitusjärjestys on myös standardoitu: vaakasuora viiva vedetään ennen pystysuoraa, vasen puoli ennen oikeaa puolta, ja ylempi osa ennen alempaa osaa. Nyt voi tietysti kysyä, mitä väliä piirtojärjestyksellä on, ei kai se näy valmiissa merkissä? Kyllä se näkyy, koska kiinaa on perinteisesti kirjoitettu siveltimellä, ja siveltimenvedossa näkyy suunta hyvin.

Kiinalaiset merkit näyttävät ensinäkemältä erittäin monimutkaisilta ja vaikeilta oppia. Jos niitä tarkastelee pidempään, huomaa, että niissä usein esiintyy samanlaisia osia. Kun muistaa merkin tarkoituksen ja sen perusosien merkitykset, on koko merkin muistaminen helpompaa. Niinpä metsä ilmaistaan kolmen puun avulla. Wikipedia antaa animoidut ohjeet, missä järjestyksessä merkkejä kirjoitetaan:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Stroke_order#General_guidelines

問 問

Kiinalaiset ovat jo muinoin kehittäneet kirjoituksen taiteeksi. Sana ‘shu fa’ eli kirjoitustapa tarkoittaakin kalligrafiaa. Kalligrafian osaamista arvostettiin erittäin paljon, ja kuuluisat taiteilijat ja runoilijat olivat aina myös kuuluisia kauniista käsialastaan. Merkin tulee näyttää elegantilta, kauniilta ja elävältä. Koulun alaluokilla opetetaan merkkien perusteet, mutta yläasteella opetetaan jo kalligrafiaa. Hyvän tuloksen saavuttamiseksi kirjoittajan tulee istua suorana, tasapainossa, ja pitää sivellintä sormien välissä pystysuorassa asennossa. Tasainen hengitys on tärkeää virheettömän lopputuloksen kannalta, koska jos toimii äkkinäisesti ja käsivarsi vapisee tai käsi pysähtyy epäröimään, näkyy se piirrosjäljessä. Niinpä kalligrafian harjoittaminen on myös ruumiillista harjoitusta, ja monille se on myös mietiskelyä tasapainon ja täysin rauhoittuneen olon saavuttamiseksi. Kalligrafiaa opiskellaan pääasiassa tutkimalla ja kopiaimalla suurten mestarien töitä. Kiinassa korkeatasoisten kopioiden tuottamista pidetään suurella arvossa. Kalligrafia on todellista taidetta, klassisten runojen ja mietelmien opiskelua, ja ihmiset ripustavat seinälle kalligrafisia töitä samoin kuin muita taideteoksia. Mutta se on myös arkipäivän taidetta, jota näkee kaupunkien kaduilla liikkeiden kylteissä ja mainoksissa.

Japanilainen kirjoitus

Japanin kirjoitusjärjestelmä on sukua kiinalaiselle, mutta se on kehitetty siitä paljon myöhemmin. Japanilaiset asuivat vuosituhansien ajan varsin hyvin eristettyinä saarillaan. Heidän läheisimmät naapurinsa korealaiset alkoivat matkailla Japaniin ajanlaskun ensimmäisinä vuosisatoina, ja pian myös kiinalaiset lähettivät sinne tutkimusretkikuntia. Japanissa alkoi syntyä yhtenäisiä valtioita, jolloin myös hallinnon vaatimukset kasvoivat, ja niinpä kirjoitustaito tuli lopulta välttämättömäksi. Aluksi Japanin keisarit palkkasivat korealaisia kirjureita, jotka kirjoittivat hallinnon raportit kiinaksi.

Kiinalaisen kirjoituksen omaksuminen japaniin ei ollut helppoa, sillä japani ja kiina ovat aivan erilaisia kieliä. Kiinassa sanat ovat lyhyitä eivätkä taipu, ja kielioppi on yksinkertaista. Japanissa taas sanat taipuvat kuten suomessakin, ja kielioppi on melkoisen monimutkainen.

Myöskin äänteet ovat erilaiset. Esimerkiksi sana kissa on japaniksi ‘neko’ ja kissan = ‘neko-no’. Japanin lauseen ymmärtämiseksi pitää tietää sanan taiputusliitteet. Niitä varten japaniin kehitettiin tavumerkit, jotka ovat ääntenmukaista kirjoitusta kuten aakkosetkin. Japania kirjoitetaan tavallisesti kiinalaisten sanamerkkien ja tavumerkkien yhdistelmällä, mutta sitä voisi kirjoittaa myös pelkillä tavumerkeillä. Hiragana-tavumerkit olivat tuhat vuotta sitten keisarillisen hovin naisten käytössä, niinpä niitä kutsuttiin myös naisten kirjoitukseksi. Vaikka naisten kirjoitusta pidettiin vähemmän vaativana, on Japanin ensimmäisien romaanin kirjoittanut nainen, Murasaki Shikibu 100-luvulla. Hänen romaaninsa ‘Genjin tarina?’ kuuluu maailmakirjallisuuden klassikoihin, jota luetaan nykyäänkin.

Kiinalaisten kanji-merkkien ja kana-tavumerkkien yhdistelmä on aakkoskirjoitukseen tottuneelle vaikea oppia. Kun portugalilaiset lähetyssaarnaajat saapuivat Japaniin 1500-luvulla, he päättelivät, että itse paholainen on keksinyt japanin kielen, jotta pyhää sanaa ei voida opettaa sille, koska se on niin vaikea oppia. He varmaan ajattelivat kielen ohella kirjoituksen vaikeutta.

Nykyaikana japanin kirjoitus on hyvin standardoitu. Kiinalaisten kanji-merkkien määrä on tavallisessa käytössä rajoitettu kohtuulliseksi (vain 1500), ja kana-merkkejä käytetään päätteiden ja apusanojen kirjoittamiseen. Hiragana-merkkejä käytetään japanin

omien päätteiden kirjoittamiseen, sen sijaan ulkomaiset lainasanat kirjoitetaan toisilla tavumerkiellä, katakanalla. Japanilaisissa lehdissä ja mainoksissa käytetään nykyään myös latinalaisia kirjaimia tuotenimissä.

Oheisessa ohjeessa japanin osuus on kirjoitettu hiraganalla. Muut merkistöt ovat aakkoset, kiinalaiset ja korealaiset merkit.

Esimerkkejä kirjoitustavoista:

kanji:	五人	go-nin (= 5 ihmistä)
hiragana:	いつも	itsumo (= aina)
katakana:	アメリカ	Amerika (= Amerika)